

IFJÚSÁGSEGÍTÉS VS. IFJÚSÁGSZERVEZÉS

AZ IFJÚSÁGI SZAKMA ÁLTAL IGÉNYELT KOMPETENCIÁK MEGJELENÉSE A KÉPZÉSBEN

Döbör András

*(Dr. Döbör András, a SZAB Állampolgári Munkabizottságának elnöke,
az SZTE JGYPK dékánja, a Szakképzési, Felnőttképzési és Továbbképzési Intézet
igazgatója, főiskolai docens, ímélcíme: dobor@jgypk.szte.hu)*

AZ IFJÚSÁGSZAKMAI KÉPZÉS EVOLÚCIÓJÁNAK ÉS HELYZETÉNEK RÖVID ÁTTEKINTÉSE MAGYARORSZÁGON ÉS EURÓPÁBAN¹

Magyarországon az 1999-ben megalakult Ifjúsági és Sportminisztérium és vezetője, Deutsch Tamás miniszter foglalkozott először önállóan az ifjúsági szakterület kormányzati irányításával, koordinálásával. Ekkor fogalmazódott meg először Magyarországon az ifjúsági munka tartalma, feladata, az ifjúsági munkát végzők professzionális felkészítésének és elismerésének igénye.

A 2001-es keltezésű hivatalos OKJ-azonosító² bejegyzését követően készült el az ELTE Tanító és Óvóképző Kara kezdeményezésére és szakmai együttműködésével az ifjúsági és sportminiszter, valamint az oktatási miniszter által kiadott első miniszteri rendelet³, amely tartalmazta az *Ifjúságsegítő Felsőfokú Szakképzés* szakmai és vizsgakövetelményeit, illetve meghatározta a szakképesítéssel betölthető foglalkozásokat: FEOR 3419 Egyéb pedagógusok, FEOR 3717 Kulturális szervező munkatárs, FEOR 3715 Szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi ügyintéző.

E jogszabály alapján 2003-ban indult el, majd a következő években egyre több felsőoktatási intézmény (elsősorban óvo- és tanítóképzéssel foglalkozó egyetemi/főiskolai karok) és – a felsőfokú szakképzések sajátosságaként – középiskola indított ifjúságsegítő felsőfokú szakképzést. A frissen bevezetett képzés tapasztalatait még alig összegezték,

---

¹ *Az áttekintő fejezet az Ifjúságsegítő alapképzés szaklétesítési kérelme* című MAB-dokumentum alapján került összeállításra, készítették: Birinyi Márk, Bencze Sándorné, Döbör András, Horváth Ágnes, József István, Ladáné Dauda Györgyi, Pinczésné Palásthy Ildikó, T. Molnár Gizella, Reisz Teréz, Tóbiás László, Vincze Szilvia.

² OKJ 55 8419 02.

³ 7/2002. (V. 25.) ISM – OM együttes rendelet.

amikor beindult a felsőoktatást és a szakképzést egyaránt megújítani szándékozó, az uniós csatlakozással nyert forrásokra támaszkodó megújítási folyamat. A Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) keretében kiemelt projekt foglalkozott mind a felsőoktatási, mind a szakképzési oldalról az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzéssel. 2006-ban Pécssett dolgozták ki és indították el felsőoktatási képzésként a már diplomával rendelkezőknek az *Ifjúsági szakértő szakirányú továbbképzést*. A képzés célja az ifjúsággal foglalkozó intézmények, szervezetek munkatársainak speciális, szakmai képzése.

A megújult Országos képzési jegyzékben kiadott új oktatási miniszteri rendelet⁴ alapján a szakképzési struktúra szellemében alakult át az Ifjúságsegítő felsőfokú szakképzés képzési szerkezetete is.⁵ A szakmai és vizsgakövetelményeket meghatározó, immáron a szociális és munkaügyi miniszter által kiadott rendeletek⁶ az alábbi FEOR-besorolást tartalmazták: FEOR 3419 Egyéb pedagógusok, FEOR 3315 Szociális és gyermekvédelmi ügyintéző, FEOR 3311 Szociális asszisztens, FEOR 3412 Gyermekek és ifjúsági felügyelő, FEOR 3713 Kulturális szervező munkatárs, FEOR 3719 Egyéb kulturális foglalkozások. Az ifjúságsegítő szakképzéshez egy ajánlott központi program is készült,⁷ és 2012-ben a moduláris rendszerű képzés vizsgáztatási tapasztalatai alapján kissé módosult a szakmai és vizsgakövetelményeket tartalmazó rendelet, melynek alapján a 2012-ben induló évfolyamok a korábbinál kevesebb vizsgafeladat megoldásával teljesíthetik a követelményeket, csökkentve így módon a vizsgáztatás időtartamát is.

2013-tól az OKJ átalakítása miatt felsőfokú szakképzés már nem indulhatott, így a felsőoktatási képző intézmények a 2012 őszén kiadott képzési és kimeneti követelmények (KKK)⁸ alapján a *felsőoktatási szakképzések* sorába illesztve indíthatták a képzést. Az ifjúságsegítő képzés a *Szociális és ifjúsági munka felsőoktatási szakképzés* egyik *szakirányaként* volt indítható, ezzel a szak korábbi önállósága megszűnt, és ez mindenképpen presztízavesztéssel jelentett az ifjúsági szakmának. A befogadó szakokhoz való illeszkedése sem volt egyértelmű, így a megszerzhető kreditek beszámítása több területen és több képző intézményben csak erős kompromisszumok révén volt megoldható. Az OKJ átalakítása és ezáltal a korábbi ifjúságsegítő szakképzés státuszának változása önmagában is indokolta az alapképzés (BA) létesítését, hisz így lehetővé vált volna a felsőoktatási szakképzésben már megszerzett kreditek jogszabályban előírt módon történő beszámítása.

⁴ 1/2006 (II.17) OM-rendelet.

⁵ A szakképesítés azonosító száma: OKJ 55 762 01 0000 00 00.

⁶ 15/2008. (VIII. 13.) SZMM-rendelet, illetve 18/2009. (IX. 10.) SZMM-rendelet.

⁷ *Magyar Közlöny*, 2008/133. szám (IX. 12.) Hivatalos értesítő 2008/37. számában közleményként, jóváhagyási szám: 14430-2/2008.

⁸ 39/2012. (XI. 21.) EMMI-rendelet A felsőoktatási szakképzések képzési és kimeneti követelményeiről. A rendeletet a 18/2016. (VIII. 5.) EMMI-rendelet 17. § b) pontja hatályon kívül helyezte 2016. augusztus 13. napjával.

Az ifjúságsegítő szakma és képzés professzionalizálódásának jeleként eközben már a 2009-ben elfogadott Nemzeti Ifjúsági Stratégia (továbbiakban: NIS) a 2010-ben elfogadott első cselekvési terv⁹ 4.10. és 4.11 pontjaiban kimondta, hogy:

„Jogszályban szükséges megfogalmazni az állami és önkormányzati feladat- és hatáskörbe tartozó ifjúsági feladatokat, a munkavégzéshez szükséges elvárásokat, valamint az ifjúságsegítői szakképzéssel összefüggő szabályokat.”

A 2012–2013-as évekre vonatkozó második cselekvési terv pedig – az ifjúsági szakma és az ifjúsági civil szervezetek munkájának elősegítése céljából – úgy fogalmazott, hogy:

„Meg kell vizsgálni az ifjúságsegítő szakképzéssel kapcsolatos jogszabályi környezetet, s javaslatot kell tenni ennek összehangolására az ifjúságsegítők foglalkoztathatósága érdekében. BA-szintű ifjúságsszakmai képzést kell indítani.”

Az ifjúságsegítők foglalkoztathatóságának érdekében pedig előírta, hogy:

„(...) sport, ifjúsági ügyek kapcsán pontosan meg kell határozni az önkormányzat által ellátandó feladatok, nyújtandó szolgáltatások körét, a feladatellátási folyamat szabályozását és a feladatellátáshoz szükséges személyi, tárgyi és anyagi feltételrendszert. A kistérségi szintű ifjúsági koordinátori modellprogram tapasztalataira építetten folytatni kell az ifjúságügyi intézményrendszer kistérségi szintjének kialakítását.”

Ennek határidejeként 2013. december 31-ét jelölte meg.¹⁰

A BA-szintű képzés így – a tervek szerint – a végzett szakembereknek a közszféra, továbbá az állami feladat ellátására feladatellátási szerződést kötött társadalmi és civil szervezeteknél való jogszerű alkalmazására teremtené meg a lehetőséget.

2013 tavaszán a kormányzati támogatásnak köszönhetően Ifjúságsegítő BA-konzorcium jött létre a Szegedi Tudományegyetem (T. Molnár Gizella, Döbör András) vezetésével¹¹, és kidolgozásra került a szaklétesítési dokumentum, amely a képzést a *pedagógusképzési tudományterületre* javasolta besorolni.

⁹ A Nemzeti Ifjúsági Stratégiát az Országgyűlés a 88/2009. számú OGY-határozattal, a 2010–2011. évekre szóló első cselekvési tervét a Kormány a 1012/2010. (I. 22.) Korm. határozattal fogadta el.

¹⁰ Az 1590/2012. (XII. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2012–2013. évekre vonatkozó cselekvési tervéről negyedik, *Az ifjúsági szakma és az ifjúsági civil szervezetek munkájának elősegítése* c. fejezete, 4.1. és 4.2. bekezdés.

¹¹ A szakalapítási kérelmet kidolgozó konzorcium tagjai: a Szegedi Tudományegyetem, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Kaposvári Egyetem, a Károli Gáspár Református Egyetem, a Kecskeméti Főiskola, a Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete, a Nyíregyházi Főiskola, a Nyugat-magyarországi Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, valamint a Szent István Egyetem.

A konzorcium – javaslatának kidolgozása előtt – feltárta és megvizsgálta a nemzetközi példákat. Az ifjúságsegítők felsőoktatásban folyó képzésének önállóságát tekintve az Európai Felsőoktatási Térségben *két modell alakult ki*. Az egyik modellben *valamely képzés keretén belül* (tartalmi elemekben vagy szakirányként) jelenik meg az ifjúságsegítők képzése. Tipikusan ilyen „befogadó szak”: a szociális munka (pl. Belgium) és a szociálpedagógia (pl. Dánia), azonban a neveléstudományi (Ausztria), a sport és népművelői képzésben is találhatunk erre példákat (pl. Franciaország). A képzések jellemzően 4 (pl. Ausztria), illetve 3+2 (BA és MA) évesek (pl. Norvégia). A másik modellben az ifjúságsegítők képzése *önállóan* jelenik meg: felsőfokú szakképzésben (Hollandia), BA- és MA- (Egyesült Királyság, Írország), illetve posztgraduális képzésben (pl. Finnország).

A képzések az ifjúsági munka feladatát is különbözőképpen fogalmazzák meg, azonban vannak közös pontok is, ilyen a társadalmi részvétel ösztönzése, az integráció, a prevenció, a személyiség fejlesztése, a kirekesztés és kisodródás elleni küzdelem. A képzési programokban, attól függően, hogy mely szakma (szociálpedagógia, szociális munka, közösségnevelés) jelenti a befogadót, különböző területekre fektetik a hangsúlyt.

A tervezett magyar Ifjúságsegítő BA az önálló képzés modelljét követte volna a tervek szerint (az ifjúsággal való releváns foglalkozás a korosztályra koncentrálni felkészültséget, professzionális, önálló képzést és képzettséget igényel), hangsúlyt fektetett volna a gyakorlati képzésre, figyelembe vette volna a – mintának tekintett – ír képzés rendszerét, és épített volna az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzésben részt vevő (többségében óvodapedagógus- és tanítóképzést folytató) intézmények/karok tízéves tapasztalataira. A Magyar Akkreditációs Bizottság és az Oktatási Hivatal azonban elutasította a kezdeményezést. Helyette 2015 őszén a kormány a Közösségszervező *bölcsész tudományterületi* alapképzésbe (BA) integrálta az ifjúságszakmai tartalmakat.¹² Ezzel a szociális és ifjúsági munka (FOSZ) megszűnt, utolsó indítása 2017 februárjában volt lehetséges. A Közösségszervező BA-alapszak ifjúsági közösségszervező szakirányát sikeres MAB-akkreditációval 2017 szeptemberétől indíthatták a felsőoktatási intézmények.¹³

¹² 139/2015. (VI. 9.) Korm. rendelettel A felsőoktatásban szerzhető képesítések jegyzékéről és új képesítések jegyzékbe történő felvételéről.

¹³ A tanulmány megjelenésének időpontjában a Közösségszervező BA-képzést is szabályozó képzési és kimeneti követelményeket szabályozó hatályos rendelet: 18/2016. (VIII. 5.) EMMI-rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI-rendelet módosításáról.

AMI BEKERÜLT, ÉS AMI KIMARADT AZ IFJÚSÁGI SZAKMA ÁLTAL IGÉNYELT KOMPETENCIÁK AZ IFJÚSÁGSEGÍTŐ ÉS A KÖZÖSSÉGSZERVEZŐ KÉPZÉSBEN

E fejezetben szeretném összehasonlító elemzéssel bemutatni a létrejött Közösségszervező BA-alapszak képzési és kimeneti követelményeiben megfogalmazott kompetenciákat, valamint az ifjúsági szakma által – a korábban bemutatott módon – a részletesen kidolgozott szakindítási anyagban megfogalmazott kompetenciákat, azon területekre koncentrálva, melyek eltérést mutatnak. Kiemelten fókuszálók tehát az új, „bekerült”, korábban nem megfogalmazott kompetencterületekre, és a „kimaradt” kompetenciákra, amelyek meghatározó jelentőségűek lehetnének, és amelyeknek az oktatásba, kurzusokba történő beemelése a képzést akkreditáló intézmények felelősségévé vált.

A tervezett önálló Ifjúságsegítő BA szakindítási kérelmében kidolgozott KKK-tervezetben – az elmúlt évtizedek szakmai alapvetésein és képzési tapasztalatain alapulva – meghatározásra került a képzés célja. Olyan ifjúsági korosztállyal foglalkozó szakemberek képzése a cél,

„(...) akik képesek – a fiatalok sajátos helyzetének ismeretében – közösségi aktivitás generálására, a fiatalok társadalmi szerepvállalásának elősegítésére, a különböző társadalmi csoportok együttélésének és együttműködésének 'facilitálására', valamint fejlesztő-segítő beavatkozásra”, továbbá „képesek az alapvető emberi jogokon, a társadalmi szolidaritáson alapuló, korszerű (non-direktív) tevékenység végzésére az ifjúsági korosztályra jellemző pedagógiai, közösségi és művelődési színtereken.”

Fontos alapvetésként fogalmazta meg a dokumentum, hogy olyan ifjúságsegítő szakemberek felkészítése a cél, akik:

„reflektív önismerettel és asszertív kommunikációval rendelkeznek az ifjúsági szakmában alapvető, releváns információforrások és technológiák, segítő-tanácsadó módszerek, irányítási és adminisztrációs feladatok ellátásához.”
Az ifjúságsegítő „minőségi támogatást nyújt a fiatalok hangjának, véleményének hallhatóvá tételében, a személyes és társadalmi kiteljesedésben, a befogadás és beilleszkedés segítségével a megelőzés, a beavatkozás eszközeivel”.¹⁴

Ezzel szemben a három szakma (művelődésszervező, andragógus és ifjúságsegítő) kompetenciáit magába olvasztó Közösségszervező KKK így fogalmazza meg a képzés célját:

---

¹⁴ *Ifjúságsegítő alapképzés szaklétesítési kérelme* című MAB-dokumentum alapján került összeállításra, készítették: Birinyi Márk, Bencze Sándorné, Döbör András, Horváth Ágnes, József István, Ladáné Dauda Györgyi, Pinczésné Paláshy Ildikó, T. Molnár Gizella, Reisz Teréz, Tóbiás László, Vincze Szilvia.

„Kulturális, humán, közösségi alapú társadalom- és gazdaság-szervező munkát végző szakemberek képzése, akik el tudják látni művelődési, egyházi, civil, vállalkozói és nonprofit szervezetek, állami vagy önkormányzati intézmények, integrált, többfunkciós szervezetek, intézmények működtetését, képesek helyi, közösségi szinten a művelődés, az ifjúság, a felnőttképzés társadalmi és gazdasági helyzetének fejlesztésével összefüggő állami feladatellátást megszervezni, meghatározott intézményszintek esetében azt irányítani.” Továbbá: „A közösség-szervező szakember a közösségi művelődés, az ifjúságsegítés és a humánfejlesztés területén, településeken, intézményekben, szervezetekben, közösségekben és a közösségi művelődés, az ifjúsági szolgáltatás, valamint a felnőttképzés különböző színterein közvetlen tervező, szervező, értékelő, irányító, illetve animátori, koordinátori munkaköröket, feladatokat lát el.”¹⁵

Összehasonlítva a képzési cél meghatározásának kulcsszavait, kulcstételeit, érezhető az a változás, amely a szakma által megfogalmazott célokat egy közös szak olvasztótegyelyébe helyezte át. A közösségi aktivitás generálását, a fiatalok társadalmi szerepvállalásának elősegítését, a különböző társadalmi csoportok együttélésének és együttműködésének „facilitálását” és a fejlesztő-segítő beavatkozást végző *ifjúságsegítő* helyett az *ifjúsági közösség-szervező* szakemberek képzésének célja annyi lett, hogy *el tudják látni szervezetek, intézmények működtetését*, és képesek az *állami feladatellátást megszervezni*, az ifjúságsegítés és ifjúsági szolgáltatás különböző színterein tervező, szervező, értékelő, irányító, illetve animátori, koordinátori munkaköröket, feladatokat látva el.

A Közösségszervező BA-alapszak Ifjúsági közösségszervező szakirányának kompetenciáit – avagy az újonnan bevezetett terminológia szerint – „tanulási eredményeit” elemezve először mindenképpen szót kell emelni egy pozitív, új, korábban részletesen ki nem fejtett tartalomról, mely a 2010 óta regnáló kormány céljaival összhangban, fontos nemzetstratégiai érdeket hivatott szolgálni.

Az ifjúsági közösségszervező tudása alpontban az első fontos kompetenciaként került be, hogy a közösségszervező szakember:

„ismeri az ifjúsági korosztály fejlődésének egészség szempontú támogatása lehetőségeit, egészséges személyiségfejlődését segítő, illetve veszélyeztető körülmények körét, a megelőzés, a korai felismerés, a korrekció lehetőségeit és módszereit, elősegítve azt, hogy az ifjúság értéknek és a sikeres élet részének tekintse a családot és a gyermekvállalást, és aktívan készüljön a szülői szerepre.”

¹⁵ 18/2016. (VIII. 5.) EMMI-rendelet a felsőoktatási szakképzések, az alap- és mesterképzések képzési és kimeneti követelményeiről, valamint a tanári felkészítés közös követelményeiről és az egyes tanárszakok képzési és kimeneti követelményeiről szóló 8/2013. (I. 30.) EMMI-rendelet módosításáról.

A korábbi képzések családpszichológiai vagy családszociológiai kurzusai ugyan érintették/érintették tematikáikban a gyermekvállalás és szülői szerepre való készülődés témakörét, azonban ilyen kiemelt módon eddig a téma nem volt jelen a képzésben.

Ami pedig kimaradt, az három korábban kiemelt terület, amelynek ismeretét az ifjúsági szakma megfogalmazta és kérte, illetve a szakemberektől el is várja ezek ismeretét:

1. Értelmezze az *önkéntes* tevékenységet az egyén és a társadalom szempontjából!
2. Ismerje a *demokrácia* fogalmát, a demokráciához kapcsolódó fogalmakat; a demokratikus részvétel színtereit, az *aktív participáció módozatait* korosztályos szervezetekben (DÖK, HÖK)!
3. Ismerje a *nemzeti és európai állampolgári kultúra* alapelveit!

A „kimaradt” kompetenciákkal kapcsolatos tudásanyag természetesen az intézményi szabadságnak és az intézményi sajátosságok megjelenítésének köszönhetően beemelhető a kurrikulumokba, pl. az alapozó társadalmi ismeretek vagy az ifjúsági munka területeivel és szintjeivel foglalkozó kurzusok, illetve az állampolgári részvétel formáit és lehetőségeit tárgyaló kurzus tematikájába.

Az ifjúsági közösség-szervező képességei alponiban is kimaradt néhány fontos, a tervezett Ifjúságsegítő BA-képzés kompetenciahálójában kiemelt fontossággal kezelt téma, amelyet a képzőknek más kurzusokba beemelve – vagy a szabadon választható kreditek terhére – kell pótolniuk, és amely kompetenciákat az ifjúsági szakma megfogalmazott az ifjúságsegítő képzés evolúciója során.

Az ifjúságot segítő szakembernek nem elég pusztán ismernie az állampolgári részvétel lehetőségeit, de fejlesztenie is kell a fiatalok „felelős állampolgári részvételét” helyi, országos, európai szintereken, képesnek kell lennie a „helyi ifjúságpolitika alakításában való közreműködésre”, és a fel kell tudnia készíteni a „fiatalokat a közéletben való részvételre”.

Az ifjúságsegítőnek a képzési tervet kidolgozó konzorcium szakembereinek együttes véleménye alapján támogatnia kell „a fiatalok közösségeit és szervezeteit az érdekeik, szándékaik megfogalmazásában”, valamint „közvetítenie kell a fiatalok és a helyi közügyek szereplői” között. Képesnek kell lennie továbbá „a tevékenységéhez szükséges, hiteles információk megtalálására, a tények kritikai érzékkel való kezelése, az előítéletek és a részrehajlás, a manipuláció különböző formáinak felismerésére, megalapozott ítéletalkotásra épülő döntéshozatalra.”

Összegezve a fentieket elmondhatjuk, hogy az ifjúsági szakma több évtizedes vágya, a felsőoktatási alapidiplomát (BA) adó ifjúságsszakmai képzés megvalósult, amely elvégzése esetén lehetőséget ad a mesterszintű továbbtanulásra, és ezáltal szakirányú

egyetemi mesterfokozatú diploma (MA)¹⁶ megszerzésére, továbbá akár doktori képzésbe való későbbi becsatlakozásra is.

Az önálló Ifjúságsegítő BA ötletének elvetése, valamint a képzés Közösségszervező BA szakirányába történő olvasztása, ily módon a képzésen belüli, kifejezetten ifjúság-szakmai speciális kompetenciák és tudáselemek 180 kreditről 50 kreditre történő csökkentése újabb problémákat vethetnek fel. A megvalósuló képzési tartalomért ugyan a képzést a KKK alapján kidolgozó intézmények felelnek, és lehetőségük van az intézményi sajátosságok és szabadon választható stúdiumok megjelenítésére, azonban összességében a Magyar Akkreditációs Bizottság akkreditációjának – amelynek alapja ez a dokumentum – meg kell felelniük. Ráadásul a képzést akkreditáló felsőoktatási intézmények – a sikeres akkreditáció reményében – a szakirányok kurzusainak tekintetében is megállapodtak egy kb. 70%-os azonosságban, így a mozgástér jóval szűkebbé vált a képzés, a szakirányt kidolgozó szakemberek számára.

Az ifjúsági szakma által igényelt kompetenciák teljes körű megjelenését a képzésben tehát nem a KKK – mint alapidokumentum – garantálja, hanem az a képzést végző felsőoktatási intézmények szakmai felelőssége és lehetősége is.

---

¹⁶ Pl. Közösségi és civil tanulmányok MA.